

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Rovala-Opisto kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumiskoulutusten uudistamisesta sekä lakiehdotuksen valmistelusta ja erilaisten sekä erilaisten vaihtoehtojen vertailusta.

Esitysluonnos sisältää ajatuksen muuttaa kaikki kotoutumiskoulutus työvoimapolitiittiseksi koulutukseksi. Tällä muutoksella voi olla monenlaisia vaikutuksia. Toisaalta, muutos voi parhaimmillaan tuoda joillekin paikkakunnille lisäpäiviä ja selkeyttä mm.lukutaitokoulutukseen, mutta kokonaisuudessaan se pahimmillaan purkaa vapaan sivistystyön oppilaitosten lakisääteisen roolin kotoutumiskoulutuksessa. Rooli ei ole syntynyt hetkessä, vaan vapaan sivistystyön toimijat ovat olleet kotoutumiskoulutuksen kärkikehittäjiä vuosikymmenten, kuten esim. Rovala-Opisto vuodesta 1988 lähtien. Olemme huolissamme kokonaisvaltaisuuden heikentymisestä ja toisaalta siitä, että päätös sulkee osan maahanmuuttaneista koulutuksen ulkopuolelle. Tämä voi aiheuttaa alueellisen eriarvoisuuden kasvua ja koulutuspolkujen rikkoutumista katsantokantana yksilölliset koulutuspolut. Myöskin kansanopistojen ja kansalaisopistojen kokonaistoiminta voi vaarantua ja vuosikymmenten osaamispääoma jäädä hyödynnettyä.

Nykyinen työvoimakoulutus perustuu kilpailutukseen. Vapaan sivistystyön oppilaitosten osaaminen täydentää hyvin nykyistä kotoutumiskoulutusta. Jos tähän on löydyttävä jonkinlaista ryhdikkyyttä, se tulee tehdä opsin perusteiden kehittämistyönä ja seurantana. Tehtävä maahan muuttaneiden koulutuksessa tulisi säilyttää osana vapaata sivistystyötä koskevaa lainsäädäntöä ja määrittellä selkeästi työvoimakoulutusta täydentäväksi, mm. omaehtoiseksi opiskeluksi.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus sekä aikuisten perusopetuksen alkuvaihe ovat arjessa toimimisen ja yhteiskuntaan osallistumisen edellytys. Näitä koulutuksia ei tule tarkastella ensisijaisesti työvoimapolitiittisina, vaan koulutuspoliittisina ja sivistyksellisinä perusoikeuksina. Koulutusten tulee sisältää työelämään suuntaavia opintoja ja painotuksia – tämä yhteistyössä ja vuoropuheluna työvoimakoulutuksen kanssa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esityksen säästöt vaarantavat kotoutumiskoulutuksen jatkuvuuden ja saavutettavuuden, mikä ei ole tässä ajassa tarkoituksenmukaista eikä tue pidempää hallitun kotoutumisen rakentamista. Menosäästöistä puhuttaessa esitykseen on kirjattu vahvastikotoutumiskoulutuksen rahoitusjärjestelmän purkaminen kohdistettuna vapaan sivistystyön oppilaitoksiin. VS-oppilaitokset ovat tehneet urauurtavaa kehitystyötä kotoutumiskoulutuksessa. Olisi ikävä, että tämä kokonaisuus hukkuu pois kokonaan ja osaaminen sekä joustavat mahdollisuudet jäävät hyödyntämättä.

Esitäme, että vapaan sivistystyön momentilla (29.10.31) säilytetään osa (noin 6 milj. euroa) nykyisestä kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen rahoituksesta ja

rahoitus kohdennetaan momentin sisällä suoriteperustaisesti, jotta koulutuksen jatkuvuus ja saavutettavuus voidaan turvata sekä säädösmuutoksen pahimmat vaikutukset välttää. Toisaalta, mikäli mm. lukutaitokoulutus siirtyy täysin työvoimakoulutukseksi, olisi se myös turvattava sielläkin, jotta mm. heikommassa asemassa oleva em.naiset ja kotiäidit, eivät jää koulutuksen ulkopuolelle siitä syystä, että rahoitus priorisoidaan muualle. Mikäli rahoitus siirtyy TEM:ille, olisi työllisyysalueilla oltava mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen järjestämisen malliin ottaen huomioon paikkakunnan nykytilanne, osaaminen ja varmalaatuinen toteutus.

Lisäksi ehdotamme, että esitykseen tulee sisällyttää riittävä siirtymäaika, jotta keskeneräiset opinnot voidaan suorittaa loppuun ja oppilaitokset voivat sopeuttaa toimintaansa hallitusti.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Kotoutuminen on laaja-alainen ja monisyinen prosessi, joka ulottuu paitsi yksilöön itseensä että myös mahdolliseen perheeseen ottaen huomioon eri-ikäiset kotoutujat. Työllisyys näkökulma on tärkeä näkökulma, mutta se ei sulje pois muiden elämänosa-alueiden merkitystä. Kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Parhain lopputulos syntyy kokonaisuuden hallinnasta. Jos kotoutuja kokee yhteenkuuluvaisuutta, osallisuutta ja aitoa juurtumista uuteen ympäristöön, nostaa se myös hyvinvointia, motivaatiota ja sitoutumista työelämässä. Kuntalaisten kokonaisuuden tukeminen nostaa parhaimmillaan alueiden elinvoimaa ja pitovoimaa. Työllisyyden kärki ei voi jättää huomioimatta muita osa-alueita. Velvoittavuus muuttuu luonnolliseksi toiminnoksi, kun kotoutumiseen, juurtumiseen, kielen oppimisen mahdollisuuksiin eli koulutukseen ja em. työllistymiseen kiinnitetään huomio kokonaisuutena - ei erillisinä osa-alueina. Tärkeimpiä osa-alueita on mm. kielitaito, perustaidot, yhteiskuntavalmiudet ja osallisuus sekä paitsi Suomen että työkykyisen yksilön osalta työllistyminen.

Aikuisten perusopetukseen osallistumista koskeva ikärajan poistaminen vääjäämättä vaarantaa ulkopuolelle jäävien ihmisten osallisuuden ja sivistyksellisen pohjan, mikä voi pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen ja muihin lieveilmiöihin. Suurin osa aikuisten perusopetuksen opiskelijoita ovat alle 30-vuotiaita, mutta on erityisen tärkeää huomioida myös sitä vanhempien henkilöiden oppimistarpeet, esim. naisten tilanne.

Huomioitavaa on myös oppivelvollisten mahdollisuuksien säilyminen yksilöllisiin kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen polkuihin.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kokonaisuuden kannalta ja yksilölliset tarpeet huomioiden olisi tärkeää jatkossakin pystyä sisällyttämään kotoutumissuunnitelmaan vapaan sivistystyön omaehtoisia kieli-, lukutaito- ja perustaitokoulutuksia, joilla vahvistetaan suomalaista osaamista sekä mahdollisia syrjäytymisen riskejä ja muita lieveilmiöitä.

Muut huomiot

Eri työllisyysalueilla ja kunnissa on jo pitkälti vakiintuneita käytäntöjä järjestää omaehtoisia koulutuksia mm. lukutaitokoulutuksina. Olisi äärimmäisen tärkeää, että tätä tieto-taitoa sekä jo valmiina olevien oppilaitosten toimintaa pystyttäisiin huomioidaan paikallisia valintoja tehtäessä. Kilpailutukset ovat valtakunnallisia, jolloin paikkakunta-kohtainen elinvoimaisuus voi vähentyä mm. yksityisen oppilaitosten jäädessä ulkopuolelle jo pitkään ja pitkälle kehittyneissä toiminnoissa. Valmiiksi rakennettua toimintaa tulee kehittää tarpeen mukaisesti, mutta nopeassa tempossa tulevat äkilliset rahoitukseen liittyvät muutokset eivät kasvata välttämättä alueen toimintaa ja työllisyyttä. Yksityisten oppilaitosten asema vaarantuu suuresti ja pitkäaikainen kehitystyö voi valua hukkaan. Mikäli siirtyminen OKM --> TEM tapahtuu, olisi tärkeää jättää harkintaa työllisyysalueille ja taata niille riittävä rahoitus huomioida monipuolisesti koulutustarpeet (esimerkkinä heikossa asemassa olevat lukutaidottomien koulutukset).

Yleisesti ottaen säästöjä haettaessa tulee asiaa tarkastella pidemmälle, jotta liian kapeat toimintamahdollisuudet eivät jatkossa lisää kuluja, vaan pysytään kohtuudessa rahoituksen suhteen sekä taataa laatuvarmaa monipuolista koulutusta, jossa roolia jää myös vapaan sivistystyön toimijoille kansanopistoissa ja kansalaisopistoissa.

Frantti-Niemelä Paula
Rovala-Opisto - Rovala-Opisto ja Rovaniemen kansalaisopisto